

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет

Кафедра економічної теорії

Курсова робота

з « Мікроекономіки » на тему:

«Ринок молочної продукції в Україні: тип, структура, сучасний стан та перспективи розвитку»

Студентки групи ЕЕП-21

Москалюк У.М.

Науковий керівник : старший викладач,

к. е. н. Чирак І.М.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка: ECTS _____

Тернопіль - 2018р.

ПЛАН

ВСТУП

1. Теоретичні засади функціонування ринку молочної продукції, його типи та структура
2. Мікроекономічний аналіз ефективності сучасного стану ринку молочної продукції в Україні
3. Проблеми функціонування ринку молочної продукції України та перспективи його розвитку

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. Теоретичні засади функціонування ринку молочної продукції, його типи та структура.....	7
2. Мікроекономічний аналіз ефективності сучасного стану ринку молочної продукції в Україні.....	14
3. Проблеми функціонування ринку молочної продукції України та перспективи його розвитку.....	21
ВИСНОВКИ.....	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	29

Вступ

Молоко – певне джерело отримання вітамінів та мікроелементів, яких ми потребуємо починаючи від народження. Відповідно до цього, в системі харчування воно формує енергетичну та харчосмакову основу для нашого росту, розвитку, становлення і життя взагалі.

Ринок молока є одним із невід'ємних основних компонентів продовольчого ринку держави, розвиток якого має велике значення для зростання добробуту населення країни. Забезпеченість населення країни життєво необхідними продуктами харчування, що виробляються з молока, залежить від розвитку такої складової ринку продовольства як ринок молока і молочної продукції. Україна має одні з найкращих умов у світі для виробництва молока та молочних продуктів, але проблему насиченості ними ринку не вдалося повною мірою вирішити навіть у найсприятливіші для розвитку молочного господарства роки.

Молочна галузь, до складу якої входять маслоробна, сироробна, молочноконсервна підгалузі, а також виробництво продукції з незбираного молока, на сучасному етапі є однією із провідних в структурі харчової індустрії України. Питома вага галузі в загальному обсязі харчової промисловості складає 20%. а сучасному етапі реформування економіки України недостатньо.

У зв'язку з низькою купівельною спроможністю населення, молокопереробні підприємства працюють на межі рентабельності та виробляють низькосортну продукцію. Існує зовсім небагато стратегій щодо розвитку молокопереробної галузі, що пов'язано з обмеженістю фінансових ресурсів, недоступністю до інформації про тенденції ринку, невизначеністю законодавства, відсутністю відповідей на питання вітчизняних та іноземних інвесторів. Тому необхідно провести детальний аналіз та дослідити молочну галузь, її слабкі та сильні сторони, визначити основні напрямки розвитку для ефективної та результативної діяльності молокопереробних підприємств.

Особливості та основні проблеми функціонування молочного ринку розглядали такі вчені як Н.С. Белінська, П.С. Березівський, С.В. Васильчак, П.І. Гайдуцький, Т.Г. Дудар, Т. Л. Мостенська, В.О. Рибінцев, П.Т. Саблук, В.Б. Смолінський, О. М. Шпичак та інші.

Всі нагромаженні знання є базою для аналітики та дослідження закономірностей функціонування ринку молока і молочних продуктів, проте наукові дослідження потребують розширення з урахуванням всіх змін у соціально-економічному середовищі України та світу вцілому.

На сучасному етапі реформування економіки України недостатньо вирішеним питанням залишається пошук шляхів ефективного розвитку ринкового господарства з метою регулювання обсягів виробництва продукції та її збуту. Особливо відчутно ця проблема позначається на функціонуванні продовольчого ринку, рівень розвитку якого впливає на забезпеченість населення продуктами харчування та соціально-економічний стан держави.

При необхідному матеріально-технічному забезпеченні, удосконаленні соціально-економічних відносин та раціональній структурній перебудові галузі виробництво молока на душу населення можна довести до 450-500 кг, що зумовлює орієнтацію України не тільки на самозабезпечення населення молочними продуктами у межах норми споживання, але й на експорт їх значної частини.

Метою даної статті є дослідження стану молочної галузі України, виявлення загальних тенденцій ринку молочної продукції в Україні, визначення факторів, які впливають на формування ринку, виявлення проблем галузі та прогноз її розвитку.

Завдання досліджень полягає у дослідженні ринку молока, як продовольчого ресурсу у світі а також можливостей використання потенціалу України в забезпеченні молоком власного продовольчого ринку.

Предмет дослідження. Предметом дослідження виступають складові економічного механізму функціонування молочної промисловості України: державне регулювання, ціновий механізм, ефективна пропозиція, платоспроможний попит.

Об'єкт дослідження – молочна промисловість України, а також окремі підприємства галузі та система економічних відносин, що формується в ланцюгу виробник → переробник → канали розповсюдження → споживач.

Актуальність теми дослідження обумовлена сучасним станом молочної галузі яка на сьогоднішній день має тенденцію розвитку, проте існують протиріччя, що перешкоджають випуску високоякісних молочних продуктів для населення. Аналіз та прогноз її розвитку завжди є надзвичайно актуальними, оскільки молочні продукти користуються попитом на українському ринку і є особливо цінними і незамінними продуктами харчування будь-якої людини.

1. Теоретичні засади функціонування ринку молочної продукції, його типи та структура.

Молочна галузь займає важливе місце в економіці держави, оскільки вона забезпечує населення продуктами харчування першої необхідності. До складу молокопереробного комплексу входить виробництво, заготівля, переробка та реалізація молочної продукції.

Основними факторами, які обумовлюють географічне розміщення підприємств молокопереробної галузі, їх ефективне функціонування і розвиток є наявність сировинної бази та ринку збуту готової продукції. Виробництво молока та молочних продуктів має свої специфічні господарські та організаційні особливості:

1. Коротко термінове зберігання продукції в сирому вигляді.
2. Наявність широкого асортименту продуктів переробки.
3. Потреба в кооперації та інтеграції.

У формуванні повного циклу від виробництва молочної сировини до надходження готової продукції споживачам, сільське господарство знаходиться в складному становищі, перш за все, через велику роздробленість виробництва. У більшості випадків попит на кінцеві продукти переробки є більш еластичним на відміну від попиту на молочну сировину. Переробники й закупівельники, практично мають владу на продовольчому ринку, перш за все, у формуванні цінової політики. Виробники ж молока змушені погоджуватися з подібними умовами, що пов'язано з особливостями молочної сировини. Виходячи зі специфіки виробництва молока, можна говорити про ринок молочної продукції у свіжому та переробленому вигляді. Загалом, вплив факторів на формування ринку молока і молочних продуктів можна зобразити у вигляді рис. 1.

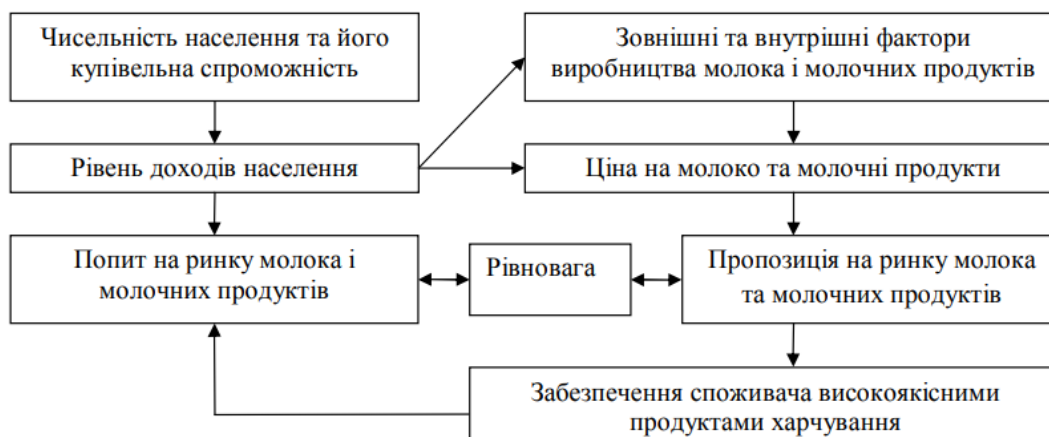

Рис. 1. Ключові фактори формування ринку молока і молочних продуктів

Сегментами ринку молока і молочної продукції є:

- ринок споживачів – окремі особи, які купують свіжу та перероблену продукцію для задоволення власних потреб, особистого споживання;
- ринок виробників – покупці свіжої продукції як сировини для переробки, чи готової продукції та напівфабрикатів для використання у процесі виробництва у закладах громадського харчування для приготування страв, на підприємствах харчової промисловості для виготовлення інших продуктів харчування – кондитерських та хлібобулочних виробів, напоїв тощо;
- ринок проміжних продавців – покупці продукції для наступного перепродажу з метою отримання прибутку (в основному заклади гуртової і роздрібною торгівлі, тощо);
- ринок державних установ – державні організації, які купують продукцію для передачі лікувальним закладам, дитячим будинкам, військовим частинам тощо;
- зовнішній ринок [10, с. 109].

Основними складовими елементами ринку молочної продукції, як і будь-якого іншого, є попит і пропозиція. Їх варіація зумовлює зміни як у виробничому процесі, так і у споживанні продукції. Спад попиту на молочні

продукти зумовлений, насамперед, зниженням реальних доходів населення, а також зростанням розміру податків та інших необхідних платежів, обмеженістю експортних можливостей його галузей.

Пропозиція на ринку залежить від сукупності чинників і формується за рахунок вітчизняного виробництва молока у свіжому і переробленому вигляді та за рахунок імпорту.

Ефективне функціонування молочнопродуктового виробництва зумовлює необхідність створення економічних умов для функціонування спеціалізованих молочнотоварних господарств різних організаційно – правових форм, поліпшення системи вітчизняної селекції, реконструкції та модернізації переробних підприємств, розвитку кооперування та інтеграції виробників і удосконалення економічного механізму взаємовідносин з переробними і торговельними підприємствами, як гарантими реалізації виробленої продукції. Ринок молока і молочних продуктів у процесі реформування продовольчого ринку виявився найбільш складним і як основний і як перший вимагав інвестиційної допомоги, як один з перших вказав на потребу праці над системою регульованого ринку.

Ринок молока і молокопродуктів характеризується також рядом особливостей, які впливають із умов його регулювання. Так, він є одним із тих ринків, діяльність яких регулюється спеціальним законом – Законом України «Про зерно і ринок зерна в Україні». Відповідно до Закону, важливість ринку обумовлена масовістю споживання і високим соціальним значенням продукту. Як наслідок, інструменти державного регулювання, які застосовуються на ринку охоплюють:

- виробничі і тарифні квоти;
- санітарні і фіто санітарні обмеження;
- імпортні мита;

- субсидії і дотації для виробників продукції та її експортерів.

В залежності від ступеня застосування інструментів державного регулювання та за діяння суб'єктів ринку, виділяють три основних рівні господарських відносин:

1. Загальний (відносини між виробником сировини, первинним споживачем і переробним підприємством) – регулює відносини з приводу заготівлі молока.

2. Надходження молока на переробку – воно може передбачати отримання необробленого молока або сировини, що пройшла первинну переробку – охолодження, заповнення резервуарів із сприятливими умовами для зберігання і транспортування, проведення роботи із дисбактеризації чи термічної обробки. На цьому рівні молоко може надходити від первинних виробників на подальшу переробку, в підприємства Державного резерву, на експорт або через інструменти гуртової торгівлі – на споживчий ринок.

3. Споживчий рівень – охоплює ринок цільномолочної продукції, що формується на основі відносин між переробними підприємствами, розподільчою мережею і кінцевими споживачами. Форми співпраці на цьому рівні передбачають реалізацію готової продукції через роздрібні мережі, через систему громадського харчування, дистриб'юторські мережі, систему дрібнооптових продавців, постачання побічної продукції і відходів молока переробки на підприємства харчової і хімічної промисловості тощо.

Таким чином, ринок молока та молоко продукції є складним економічним утворенням, що має складну структуру і охоплює різних суб'єктів, які забезпечують виробництво, розподіл, обмін та споживання продукції. Він характеризується значними особливостями обумовленими специфічними рисами головної продукції ринку – молока, яке має велику харчову цінність і велике соціальне значення, а також потребує спеціальних термічних та інших умов для продовження терміну зберігання.

Аналіз статистичної інформації дозволяє зробити висновок про те, що, починаючи з 2006 року ринок молока та молочних продуктів України, характеризується негативною тенденцією: скороченням поголів'я корів та обсягів виробництва молока, зростанням цін і зниженням споживання молочних продуктів серед населення.

Можна сказати, що на даний момент галузь перебуває в стані стагнації. Серед основних факторів, що стримують розвиток вітчизняного ринку молока та молочної продукції, слід виділити скорочення поголів'я корів, низьку якість молока-сировини, застарілі технології, невідповідність вітчизняних норм і вимог щодо якості молока європейським. Обсяги виробництва молока в Україні скоротилися більш ніж у два рази. Основним чинником даної тенденція є зниження виробництва молока на сільськогосподарських підприємствах.

Чисельність поголів'я корів за 2016-2017 рр. в усіх категоріях господарств скоротилася з 8378 тис. до 2758 тис. голів (або на 67%). Дані зміни відбулися за рахунок великих сільськогосподарських підприємств, в яких чисельність поголів'я за аналізований період скоротилася з 6191 тис. до 605 тис. голів (або на 90,23%). У господарствах населення чисельність корів за даний період скоротилася з 2187 тис. до 2153 тис. голів (або на 1,5%).

Ціноутворення на молоко і молочні продукти характеризується сезонністю, так пік зниження цін в Україні відзначається у червні — серпні. Починаючи вже з вересня, у зв'язку зі зменшенням надоїв, ціни ростуть, і досягають свого максимуму в листопаді — грудні. Великий вплив при ціноутворенні на ринку готової молочної продукції здійснюють посередники при закупівлі молока-сировини і реалізації готової продукції. При закупівлі молока посередницькими структурами його закупівельна ціна зростає приблизно на 15-20%. Після прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законів України «Щодо підтримки агропромислового комплексу в умовах світової фінансової кризи» № 1782-17 від 22.12.2009 р., товаровиробники молока і м'яса перестали отримувати ПДВ від переробників,

як результат виробники молока підняли відпускні ціни більш ніж на 40% з метою компенсації втрат від ПДВ.

Молоко і молочні продукти (продукти переробки молока) на ринку продовольчих ресурсів посідають значне місце. Це пояснюється, як підкреслювалось вище, значимістю і незамінністю молока на продовольчому ринку і в харчовому раціоні, у зв'язку з його високою харчовою поживністю, наявністю відповідних вітамінів і т.д. Молоко належить до пріоритетних товарів у споживчому кошику більшості громадян світу. Споживання молока має велике значення в життєдіяльності людини, підвищує стійкість організму до різних захворювань, має дієтичні і лікувальні властивості.

У структурі продовольчого комплексу традиційно виділяють окремі продуктові підкомплекси, які поєднують у собі певні галузі та виробництва, діяльність яких зорієнтована на випуск відповідних видів кінцевої продукції за прийнятих технологій і організації виробництва. Такий поділ аграрного ринку на окремі підсистеми набуває структуризованої форми.

Важливою складовою розвитку тваринницьких галузей є виробництво молока, яке характеризується наявністю відповідних засобів і насамперед відповідним генофондом тварин, специфічним кінцевим продуктом та місцем його у продовольчому ринку.

Особлива роль молока серед продуктів харчування, його вплив на життєдіяльність людини, дієтичне і лікувальне значення дають змогу відзначити, що незважаючи на регіональні особливості, воно має бути в раціоні кожної людини, незалежно від місця проживання. Виробництво молока та молочних продуктів.

Характерною рисою сучасного ринку молока і молочних продуктів є висока нестабільність і нестійкість між попитом і пропозицією. Утримання нових залежностей між попитом і пропозицією і досягнення відносної

рівноваги буде залежати передусім від загального економічного зростання, а також від активної ролі ринкових інституцій.

2. Мікроекономічний аналіз ефективності сучасного стану ринку молочної продукції в Україні.

Функціонування ринку молочних продуктів в Україні відбувається в умовах: низького рівня технологічного оснащення молокозаводів, застосування застарілого обладнання; нерозвиненості ринкової інфраструктури; невисокого рівня забезпеченості сировиною та завантаженості потужностей; невисокої якості кінцевої продукції підприємств молочної промисловості; зниження попиту на продукти переробки у зв'язку із низькою купівельною спроможністю населення.

За 2015 – 2017 роки ринок молочної продукції в Україні характеризується значним підвищення цін на готову молочну продукцію, зменшення виробництва та обсягів реалізації молочної продукції, що пояснюється складною економічною ситуацією та тимчасовою втратою Криму та деяких територій Луганської та Донецької областей. Проте, вітчизняні підприємства молокопродуктового підкомплексу для збільшення обсягу зовнішньої торгівлі проводять модернізацію та впроваджують у виробництво нові технології, нарощують виробничі потужності, намагаючись наблизити свою продукцію до європейських стандартів і таким чином збільшити обсяг виробництва, вийти на нові ринки збуту [4]. При аналізі ринку молочної продукції слід розглянути динаміку виробництва молочної продукції в Україні за 2015 – 2017 року. Динаміка виробництва молочної продукції представлена на рис.2

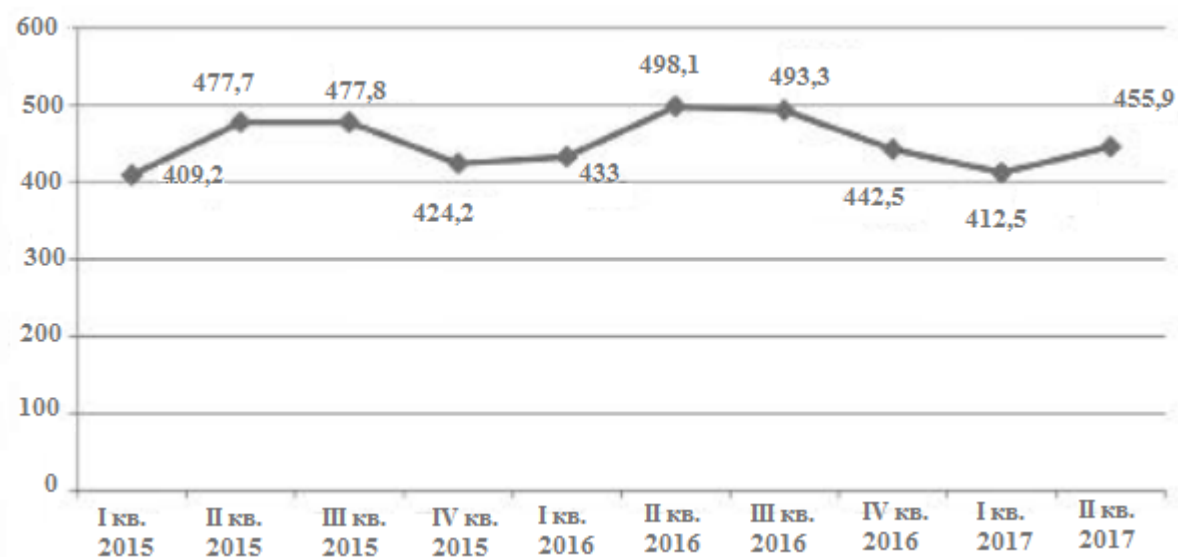

Рис. 2 Динаміка виробництва молочної продукції

Виробництво молока залежить від сезону, це пов'язано з фізіологічними особливостями корів. Влітку показник виробництва завжди вищий ніж узимку. Тому доцільно аналізувати динаміку виробництва за аналогічними кварталами. Виходячи з даних рис. 2 виробництво молочних продуктів у 2016 році збільшилось за всіма кварталами в порівнянні з 2015 роком. Що стосується 2017 року, то в першому кварталі 2017 року виробництво молочної продукції нижче ніж у 2013 році на 20,8 тис. т., а в другому кварта лі 2015 року нижче ніж значення показників виробництва молочної продукції в другому кварталі 2016 року на 52,2 тис. грн. Традиційно виробництво молока в третьому кварталі зменшується, тому можна припустити, що в 2015 році буде зниження виробництва молочної продукції взагалі. Причиною такої динаміки є скорочення попиту на зовнішньому та внутрішньому ринку.

Показники	2015	2016	2017
<i>Попит на продукцію</i>			
Внутрішній ринок – всього	4203	4398	3846
Фонд споживання	3773	3748	3246

Інше споживання	430	650	600
Зовнішній ринок (експорт)	266	225	151
<i>Пропозиція продукції</i>			
Внутрішній ринок – всього	4304	4365	4057
Власне виробництво	4304	4365	4057
Зміна запасів	0	0	0
Зовнішній ринок (імпорт)	163	258	28

Табл.1. Баланс попиту і пропозиції молока та молокопродуктів за 2015-2017 року

Аналіз балансу попиту та пропозиції молока та молокопродуктів за січень-травень 2015-2016 року (табл. 1) дає можливість зробити висновок про скорочення попиту як на внутрішньому так і на зовнішньому ринку. Значне скорочення експорту з 266 тис. т у 2015 році до 151 тис. т. у 2017 році пов'язано із заборонаю імпорту деяких українських молочних продуктів до Російської Федерації. У зв'язку з чим постає необхідність пошуку нових ринків збуту, але, на жаль, головною перешкодою виходу вітчизняної продукції на міжнародні ринки є низька якість продукції. Справа в тому, що основними постачальниками молока на ринку залишаються господарства населення: на їхню долю припадало в 2015 році 77,5% всього обсягу виробництва молока. Але виробничі можливості господарств населення не дозволяють сформувати потужний обсяг сировинної бази, а санітарно-гігієнічні умови отримання в них молока не забезпечують його належну якість та відповідність прийнятим державним стандартам. Це призводить до того, що господарства населення можуть продукувати та постачати молоко тільки низького ґатунку. Саме тому останніми роками найбільше скоротилася закупівля молока від господарств населення – майже на 13,1%, у той час, як

від інших господарських структур відбулося її зростання на 7,1%. Це обумовлено тим, що як правило, сільськогосподарські підприємства постачають сировину для молокозаводів вищого та першого гатунку. У процесі переробки така сировина придатна не тільки для випуску молока та сметани, а також для групи кисломолочної продукції та сирів. Проблема низької якості сировини породжує, у свою чергу, проблеми невисокої якості кінцевої продукції підприємств молочної промисловості та обмежених можливостей для широкої диференціації асортименту продукції молочних заводів [5].

Середні ціни за листопад 2018 наведено в табл. 2 (за даними МІНАПП)

Регіон	Перший гатунок (сільськогосподарські підприємства)	Другий гатунок (сільськогосподарські підприємства)	Другий гатунок (господарства населення)
П'ятниця, 2 листопада 2018			
Київська обл.	8400	7700	5000
Вінницька обл.	9510	8560	6170
Волинська обл.	8500	-	5100
Дніпропетровська обл.	8950	-	5400
Донецька обл.	9080	-	
Житомирська обл.	8700	-	6250
Закарпатська обл.	9150	-	6150
Запорізька обл.	8000	7135	5785

Регион	Перший гатунок (сільськогосподарські підприємства)	Другий гатунок (сільськогосподарські підприємства)	Другий гатунок (господарства населення)
Івано-Франківська обл.	8375	-	5000
Кіровоградська обл.	8200	-	6000
Луганська обл.	7500	6100	5200
Львівська обл.	7000	-	4900
Миколаївська обл.	8250	7250	4900
Одеська обл.	8200	6400	4900
Полтавська обл.	9100	6700	5700
Рівненська обл.	8500	-	5000
Сумська обл.	8879	8775	5100
Тернопільська обл.	9000	5000	5000
Харківська обл.	8975	-	4500
Херсонська обл.	9400	6071	6071
Хмельницька обл.	9500	8300	5700
Черкаська обл.	-	-	-
Чернівецька обл.	8900	-	5500
Чернігівська обл.	8500	6800	5000
АР Крим	-	-	-

Табл. 2 Середні ціни за листопад 2018 (за даними МІНАПП)

Порівняно з даними за жовтень 2018 закупівельні ціни на молоко за місяць зросли на 4%, але залишаються нижчими минулого року (про це повідомляє аналітик Асоціації виробників молока Яна Музиченко[12]).

Тривале просідання експортних цін на молочні продукти у світі призвело до зниження експортної виручки від молочних продуктів. Проте, обсяг відвантажень за 8 місяців цього року був на 11,8% більшим, ніж в минулому році та склав 583,5 тис. т. Крім того, підтримку цінам склали нехватка молока на ринку та девальвація — як наслідок, ціни на молоко основних гатунків зросли в межах 4%.

Так, у жовтні екстрагатунок коштував 9,94 грн/кг з урахуванням ПДВ, що на 4,19% вище ціни вересня. Діапазон цін коливався в межах 9,30–10,40 грн. Вищий гатунок за місяць подорожчав на 3,43% та коштував в середньому 9,05 грн. Максимальне значення ціни було в межах 9,60, а мінімальне — 8,20 грн. Перший гатунок подорожчав найбільше — +4,3% — до 8,49 грн/кг. Ціна коливалася від 8,60 до 9,50 грн.

Розрив між ціною різних гатунків починає скорочуватися. Це відбувається за рахунок того, що ціни на екстрагатунок дуже близькі до граничної, яку можуть заплатити переробники. Проте, якщо рівняти з цінами минулого року, то вони показують від'ємну динаміку: екстрагатунок подешевшав на 2,83%, вищий — на 0,11%, а перший — на 2,41%.

В короткостроковій перспективі варто очікувати подальшого росту ціни на фоні поглиблення від'ємної динаміки виробництва молока та росту собівартості виробництва (удорожчання енергоносіїв).

Отже, для позитивних змін на ринку молока необхідно збільшити його пропозицію, врівноважити кон'юнктуру та стабілізувати економічну ситуацію на даному ринку. Це відбудеться за таких умов: достатньої економічної заінтересованості виробників у розвитку молочного скотарства через високі

закупівельні ціни на молоко, своєчасні розрахунки переробних підприємств і торговельних організацій; стабільного забезпечення необхідними кормами; наявність державного регулювання цін і обсягів заготівель; поліпшення забезпечення сільськогосподарських підприємств матеріально-технічними ресурсами.

Ситуація на світових ринках молочних продуктів погіршується. Кризові явища, які відбуваються в українській економіці, спричинюють значне зниження купівельної спроможності населення і, відповідно, вплинуть на зниження споживання молочних продуктів. Це значить що виробництво молочних продуктів в Україні ще більше впаде, а закупівельні ціни на молоко будуть низькими.

При цьому ця категорія господарств разом з фермерами зможе продати на переробку приблизно на 10% молока менше, ніж в цьому році, тобто біля 3,5 млн. т. Багато переробників буде по можливості уникати закупок товару, який не дає податкового кредиту. Економічна криза колись закінчиться, попит на молочні продукти зросте як з боку українських споживачів, так і з боку імпортерів. Тільки вже нічого буде продавати. 10% зниження виробництва молока в Україні автоматично перетворить її в нетто-імпортера молочних продуктів.

3. Проблеми функціонування ринку молочної продукції України та перспективи його розвитку.

Провівши мікроекономічний аналіз ринку можна стверджувати що на даний час розвиток ринку молока то молокопродуктів в Україні проходить у складних фінансових умовах. Основними проблемами на ринку молока та молочної продукції :

- низька якість молочної сировини;
- недостатнє технологічне оснащення молокозаводів;
- відсутність стандартів на молочну продукцію;
- недостатній захист споживачів продукції від неякісної.

Необхідною для галузі є державна підтримка, яка сприяє розвитку сільського господарства.

Не менш важливим фактором впливу на рівень виробництва молока є продуктивність корів, що за останні десятиліття значно скоротилося. Це сталося через те, що утримання худоби стало не вигідним, а отже насичення неякісними продуктами та імпорт зростає. Подолати цю проблему треба модернізацій ним шляхом.

Згідно досліджень, в Україні існує близько 5,5 тис. сільськогосподарських підприємств, які займаються виробництвом молока. На жаль, надою не достатньо, тому його потрібно підвищити.

Продукцію молочної галузі умовно можна розділити на сегмент традиційних продуктів і нових продуктів. Перші в грошовому вираженні змінюються відповідно доходів населення. Тут є перспективи зростання . Другий сегмент, буде ж активно рости у вартісному і натуральному вираженні при зростанні доходів населення. Продукти цього сегмента відносно дорогі, це обумовлено низькі порівняно з країнами Європи обсяги споживання.

Підсумовуючи, можна зробити наступні висновки, одним із чинників підвищення конкурентоспроможності виробників молока в країні є підвищення якості молока, впровадження новітніх технологій утримання, доїння корів та зберігання молока. Відродження галузі молочного скотарства не можливе без збільшення обсягів державної підтримки виробників молока.

Перспективи розвитку ринку молока і молочної продукції – визначено параметри ринку молока й молочної продукції, перспективи його розвитку в Україні, обґрунтовано можливості організації ефективного кормовиробництва, окреслено шляхи раціонального використання основного й оборотного капіталу у формуванні пропозиції молока з визначенням мінімальних розмірів відсотків, що необхідно сплатити за користування кредитами протягом терміну окупності нового будівництва, реконструкції або модернізації молочних ферм, розроблено міжгалузевий баланс молокопродуктового підкомплексу.

Тривалий час на ринку молока і молочної продукції виникають проблеми з перевиробництвом або дефіцитом окремих молочних продуктів. Практично всі товаровиробники функціонують нестабільно. Внаслідок нестабільних ринкових цін від цього потерпають як споживачі, так і сільськогосподарські виробники. Якщо великотоварні підприємства завжди мають доступ до ринку, то невеликі – мають на це право за залишковим принципом. При зростанні попиту вони реалізують продукцію, при звуженому попиті – поступаються в цінах або не продають всієї виробленої продукції.

Для прогнозування кількості виробленого молока необхідно встановити, наскільки зміни його виробництва відповідають потужностям переробних підприємств, і відповідно ступеню задоволення продовольчих потреб населення та експорту. Для цього в дисертації проаналізовано тенденції внутрішнього споживання молочних продуктів населенням країни залежно від їх доходів, витрат на корми тваринам, експортно-імпортних операцій і на цій базі розраховано прогноз місткості ринку молочної продукції. На основі кореляційних рівнянь залежності споживання молочних продуктів від рівня

сукупних доходів населення, застосування методів класичної декомпозиції та експоненційного згладжування Холта, розраховано, що у 2017 р. споживання молока і молочних продуктів в розрахунку на 1 жителя становитиме 373,6 кг. Споживання сирів та вершкового масла досягне рівня споживання розвинених країн.

На підвищення ефективності молокопродуктового підкомплексу помітний вплив справляє експорт молочної продукції. Якщо внутрішні потреби молока на близьку перспективу є прогнозованими, то з частиною молочних продуктів для експорту молокопереробні підприємства завжди мають проблеми з реалізацією конкретного виду продукції.

Зменшення ризику молокопереробних підприємств і виробників молока-сировини забезпечує диверсифікація молочних продуктів для потреб експорту. Асортимент виробництва у масштабі країни формується під дією ряду чинників, основними з яких є кількість, якість та структура виробничих потужностей підприємств з переробки молока за існуючим профілем виробничої діяльності. Виробництво нових конкурентоспроможних видів молочної продукції, які користуються попитом на світових ринках, потребують значних інвестицій. Тому широкий асортимент переробленої й реалізованої продукції є похідним від обсягів внутрішнього споживання молочної продукції населенням країни та стабільності експортних ринків. За допомогою кореляційних рівнянь в дисертації розраховані прогнозні показники експорту молочної продукції до 2017 року. Потреби внутрішнього споживання та експорту формують обсяги виробництва молока і молочної продукції на перспективу.

Досягнення високої продуктивності поголів'я корів можливе на основі відновлення раціонального кормовиробництва, що передбачає економію концентрованих кормів за допомогою збільшення у раціонах годівлі тварин кількості значно дешевших зелених і об'ємних кормів високої якості та концентрації обмінної енергії.

Досліджено, що ефективність роботи молочних ферм в ринкових умовах залежить від таких основних чинників: розмірів ферм, технологічних варіантів виробництва, молочної продуктивності корів, середньої їх живої маси, вартості будівництва, реконструкції або їх модернізації, відсоткових ставок за користування кредитами.

Залучення до оптимізаційної схеми показників, де критерієм є мінімальний розмір відсотків, який необхідно сплатити за користування кредитами протягом терміну окупності нового будівництва, реконструкції або модернізації молочних ферм, засвідчило, що ефективними при новому будівництві або реконструкції можуть бути ферми з поголів'ям 750-800 корів і продуктивністю 5,5-6 тис. кг молока за рік, а відсоткова ставка не перевищуватиме 5 %. Будівництво або реконструкція малих та середніх за розміром ферм може бути прийнятим за основу, якщо частину відсотків за користування кредитами компенсуватиме держава.

На ринку молока постійно виникають складні проблеми в економічних взаємовідносинах через існування різних рівнів закупівельних цін. Внаслідок цього окремі групи сільськогосподарських товаровиробників постійно залишаються без прибутків. Цю проблему вирішували за допомогою введення єдиних цін на молоко-сировину законодавчими обмеженнями. До проблем молокозаводів ставилися без належної уваги, не враховуючи значну диверсифікацію виробництва молочних продуктів. Фактично ж з молока виробляється широкий асортимент продуктів, які потребують різного ступеня переробки й витрат ресурсів, у тому числі молока-сировини. Молокозаводи, які модернізувалися або реконструювалися в основному за рахунок зарубіжних інвестицій, інтегрувалися із супермаркетами і зайняли свою ринкову нішу з виробництва найбільш прибуткових молочних продуктів. Решті малопотужних підприємств, що працюють за застарілою технологією, залишається виробництво низькорентабельних молокопродуктів.

Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що ринок молока та молочної продукції України характеризується значною нестабільністю, що не сприяє розвитку перспективного багатотоварного виробництва молочної продукції і потребує негайного реформування, має підлягати реформуванню системи збору і зберігання молока, а також контролю його якості.

Одним із шляхів розвитку молочного ринку є підвищення ефективності молочного скотарства за рахунок його збільшення, шляхом створення сільськокооперативів та вертикальної інтеграції переробних підприємств, а також будівництва нових форм з поголів'ям не менше 1500-2000 голів великої рогатої худоби.

Основними перспективами розвитку будуть наступні ознаки:

- створення нових та реконструкції існуючих механізованих великотоварних господарств із застосуванням сучасних розробок у галузі молочного скотарства;
- сприяння проходженню міжнародної сертифікації вітчизняними молокопереробними підприємствами;
- надання державної підтримки виробникам молока;
- налагодження ефективної системи закупівлі сировини у населення шляхом створення пунктів заготівлі молока (оснащених холодильним та лабораторним обладнанням для проведення первинних аналізів якості молока), що перебуватимуть у власності молокопереробних підприємств;
- забезпечення взаємовигідних інтеграційних зв'язків “виробництво-переробка-збут” на основі комплексної державної програми розвитку молочної галузі;
- надання інформаційної підтримки з боку державних органів влади вітчизняним товаровиробникам щодо якості та безпечності молокопродуктів з метою адаптації підприємств галузі до європейських вимог з гігієни та якості;

- поліпшення та розвиток кормової бази на основі органічного землеробства;

- перегляд існуючих пільг на імпорт молокопродуктів. Оскільки українські підприємства були пасивними, слід очікувати песимістичного сценарію. У 2019-2020 рр. прогнозується вихід застарілих фірм з бізнесу та зростання внутрішніх цін.

Висновки

Отже, ринок молока та молочної продукції України характеризується значною нестабільністю і переважанням кризових явищ. Основні негативні тенденції спостерігаються у сировинному секторі. Вони проявляються через скорочення поголів'я корів, зменшення обсягів виробництва молочної сировини та зростання споживчих цін на неї. Існуюча система дрібнотоварного виробництва молока стримує розвиток ринку і обмежує його потенціал за рахунок низької якості продукції, низької продуктивності корів, а також відсутність чіткої взаємодії між господарствами населення та переробними підприємствами. Відповідно до цього, система виробництва і збору молока, яке, більш, ніж на 60 % виробляється в господарствах населення потребує вдосконалення.

Ринок молока і молочних продуктів забезпечує населення молокопродуктами на тому рівні, який відповідає життєвим потребам, смакам і платоспроможному попиту, а також збалансовує попит та пропозицію.

Після проведеного аналізу можна стверджувати, що ринок молочної продукції України на сьогодні є нестабільним, а основні негативні тенденції зосереджуються у сировинному секторі. Спад виробництва молокопродуктів та зростання споживчих цін на них зумовлений зменшенням поголів'я корів, відсталою системою виробництва молока, безініціативністю держави. Існуюча система збору і зберігання молока теж повинна підлягти реформуванню та контролю якості.

З точки зору міжнародного потенціалу ринку молокопродуктів, важливим напрямом вдосконалення є підвищення рівня конкурентоспроможності молочної продукції за рахунок наступних заходів: розробки програми розміщення та розвитку сировинних зон з метою отримання екологічно чистої молокосировини, а також системи контролю та управління якістю молока і молочних продуктів на всіх етапах технологічного процесу; удосконалення системи стандартизації та сертифікації молочної продукції, адаптування її до

світових вимог; забезпечення якості молочної продукції, сировини, обладнання, дотримання вимог технологій, поліпшення санітарно-гігієнічних умов виробництва.

З точки зору переробних підприємств, найбільш вагомими є пропозиції щодо підвищення спеціалізації виробництва; розширення мережі збуту продукції; оптимізації роботи на національному ринку; розширення асортименту і створення екологічно чистої продукції; розробка комплексу маркетингу для багатьох підприємств.

Отже, через умови переробки сільськогосподарської сировини в підприємствах важко вирішити проблеми щодо повноцінного забезпечення регіонів України якісною та асортиментною продукцією. Тому необхідно створювати акціонерні переробні підприємства з участю сільськогосподарських товаровиробників, розвивати кооперації для підвищення якості та реалізації молокопродуктів.

Для підвищення рівня виробництва молока необхідно впроваджувати сучасні технології утримання тварин, поліпшувати кормову базу, покращувати основні принципи цінової політики, збалансувати виробництво та реалізацію продукції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Власов В.І. Тенденції та проблеми глобальних процесів у світовій продовольчій сфері / В.І. Власов // Економіка України. - 2006. - № 3 (532). - С.75-80. 4.Пасхавер Б. Сучасний стан продовольчої безпеки / Б.Пасхавер // Економіка України. - 2006. - №4. - С. 43-50.
2. Лисенко А.М. Маркетингова система виробництва та реалізації молокопродукції /А. М. Лисенко // Економіка АПК. – 2011. – №6. – С. 62-66.
3. Маслак О. Світові тенденції молочного ринку / О. Маслак, Т. Хворост // Пропозиція. – 2012. – № 2. – С. 44-46.
4. Момчева А.М. Молочний ринок України: сучасний стан та перспективи розвитку // Науковий вісник Ужгородського університету. Економіка. — 2010. — Вип. 30. — С. 164-168.
5. Моніторинг ринку молока
<http://storage.milkua.info/uploads/analytics/pdf/MonitoringUA>
6. Моргун, О. В. Напрями розвитку молочної галузі та молокопереробної промисловості / О.В.Моргун // Економіка АПК. – 2012. – № 7. – С.62-63.
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Постернікова, О. О. Розвиток ринку молока та молочних продуктів в Україні / О.О.Постернікова // Придніпровський науковий вісник. – 2014. – №11. – С. 98-101. 8. Саблук, П. Т. Економіка виробництва молока і молочної продукції в Україні / П. Т. Саблук, В. Г. Бойко. — К.: ННЦ «ІАЕ», 2015. – 340 с.
9. Про молоко та молочні продукти [Текст] : [закон України : офіц. текст : за станом на 05.04.2015 р. / Верховна Рада України ; Закон від 24.06.2004 № 1870-IV // Офіційний вісник України. – 2010. – № 4 – С. 182.
10. Ринок продовольства : проблеми формування і розвитку/ Під. ред. П.Т. Саблука, В.І. Бойка, М.Г. Лобаса. – К.: Укр. ІНТЕІ, 1993. – 236 с.
11. Свиноус І. В. Вплив якісних параметрів на формування закупівельних цін на молоко сільськогосподарських підприємств // Сталий розвиток

економіки. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua>.

12. Т. Керанчук. Сучасний стан та тенденції розвитку молочної промисловості в Україні. [Електроний ресурс] /Электронный архив Национального университета пищевых технологий.

13. Тивончук Я.О. Формування та розвиток ринку молока та молокопродуктів в Україні / Я.О. Тивончук // Економіка АПК. –2009. – №12. – С.131-136.

14. Україна: Молочна галузь помалу розвивається [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://uga-port.org.ua/novosti/ukraina/ukra-na-molochnagaluz-pomalu-rozviva-tsyu>

15. Формування попиту та пропозиції на ринку основних видів тваринницької продукції [Текст] / Ільчук М. М., Коновал І. А., Кирилюк О. Ф., Гурська І. С. – К. : «Нічлава», 2012. – 363 с.

16. Формування та функціонування ринку агропромислової продукції: практичний посібник / за ред. П.Т. Саблука. –К.,2012. – 294 с

17. Чабан Г.В. Молочна промисловість: стан, проблеми і перспективи // Економіка АПК. – 2013. - № 5. – с. 51-56.